

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY JURNALI
VOLUME-2, ISSUE-10
BARKAMOL SHAXS TARBIIYASINING MA'NAVIY - MA'RIFIY
ASOSLARI**

Normurodova Umida

Termiz davlat pedagogika instituti

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabasi

Ilmiy rahbar: Jovliyev Jo'rabek Alisher o'g'li

Termiz davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

Inson dunyoga kelgan ekan uning barkamol va yetuk shaxs sifatida kamol topishi, hayotda o'z o'rnini mustahkamlashi uchun unga berilgan tarbiya va bilimlarning qay yo'sinda singdirilishi muhim ahamiyat kasb etadi. Ma'lumki, barkamol avlodni tarbiyalash g'oyasi ham milliy, ham umuminsoniy xarakterga ega bo'lib, u bashariyatni ma'naviyat va ma'rifatga, ezgulik va yuksaklikka olib boruvchi komillik sari yo'ldir. Shu sababli ham insoniyat paydo bo'libdiki, tarbiya masalasi kishilar, oilalar, jamoalar, davlatlar oldida muhim muammo bo'lib kelmoqda va ularni ko'p variantli yo'llar, vositalar bilan turlicha shakllarda, uslublarda amalga oshirilmoqda. Aslida bola tarbiyasi ona qornidaligi paytdayoq boshlanmog'i lozim. Shu sababli ham jismonan baquvvat, ma'nau yetuk insonlar doimo ulug'lanib kelingan va hattoki, jismonan baquvvat insonlarga polvon hamda jismonan, ma'naviy yetuk insonlarga pahlavon deb nom berilgan. Barkamol shaxsni tarbiyalash, o'zining ma'naviy-ma'rifiy, tashkiliy -uslubiy, ijtimoiy -iqdisodiy jihatlari bilan murakkab va mas'uliyatli dinamik jarayondir. Inson kamolotida oila bilan bir qatorda pedagogik sohasida faoliyat yurituvchi shaxslarning ham o'ri beqiyosdir. Pedagog avvallo o'zi tarbiya topgan yetuk shaxs bo'lishi kerak. Bolalar aqlini tanib yetuklashgani sayin atrofidagi yaxshi yoki yomon insonlarning harakatlariga taqlid qiladi, bu esa o'z navbatida uning xulq-atvori va dunyoqarashining o'zgarishiga zamin yaratdi. Jamiyat taraqqiyotida muhim o'rin tutgan mustaqil fikrlaydigan va hayotga qiziqish bilan qarab ildamlk bilan harakat qiladigan barkamol avlod hamisha jamiyat etiborida e'tirofiga sazovor bo'ladi. Shaxs tarbiyasi bamisoli kulol ishlov bergan bebaho ko'za singari sayqallangani sayin go'zallashadi.

Barkamol shaxs tarbiyasi jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri bo'lib, u insonning nafaqat aqliy va jismoniy rivojlanishini, balki ma'naviy, axloqiy, madaniy va ijtimoiy jihatdan yetuk bo'lib shakllanishini nazarda tutadi. Har bir jamiyat o'z kelajagini barkamol avlod timsolida ko'radi va shu sababli yosh avlod tarbiyasiga alohida e'tibor qaratadi. Barkamol shaxs tushunchasi insonning o'zini anglay olishi,

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY JURNALI
VOLUME-2, ISSUE-10**

jamiyatda munosib o'rin egallashi, ijtimoiy mas'uliyatni his etishi va umuminsoniy qadriyatlarga sodiq bo'lishi bilan belgilanadi. Bunday shaxsni shakllantirish jarayonida ma'naviy-ma'rifiy asoslar yetakchi o'rin tutadi, chunki aynan ular insonning ichki dunyosini boyitadi va uning hayotga bo'lgan munosabatini belgilaydi.

Ma'naviy-ma'rifiy tarbiya barkamol shaxs shakllanishining poydevori sifatida insonning axloqiy qarashlari, e'tiqodi, dunyoqarashi va hayotiy pozitsiyasini rivojlantirishga qaratilgan jarayonni ifodalaydi. Bu jarayon insonni faqat bilimli emas, balki ma'naviy yetuk, vijdonli va ijtimoiy faol shaxs etib tarbiyalashni ko'zda tutadi. Ma'naviyat insonning ichki olami bo'lib, uning fikrlashi, xatti-harakati va qarorlarida namoyon bo'ladi. Ma'rifat esa ushbu ichki olamni bilim, tafakkur va madaniyat orqali boyitishga xizmat qiladi. Ushbu ikki tushuncha o'zaro uzviy bog'liq bo'lib, barkamol shaxs tarbiyasida bir-birini to'ldiradi.

Barkamol shaxs tarbiyasining ma'naviy asoslari avvalo axloqiy qadriyatlarga tayanadi. Halollik, adolat, vatanparvarlik, insonparvarlik, mehnatsevarlik va bag'rikenglik kabi fazilatlar shaxs kamolotining asosiy mezonlari hisoblanadi. Ushbu fazilatlar insonning jamiyat bilan o'zaro munosabatlarini uyg'unlashtiradi va uning ijtimoiy xulq-atvorini tartibga soladi. Axloqiy tarbiya orqali shaxs o'z harakatlari uchun mas'uliyatni his etishni, boshqalarning huquq va manfaatlarini hurmat qilishni o'rganadi. Bu esa barkamol shaxsning jamiyatda barqaror va ijobiy faoliyat yuritishiga zamin yaratadi.

Ma'naviy-ma'rifiy tarbiyaning muhim jihatlaridan biri milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligini ta'minlashdir. Har bir xalqning o'ziga xos madaniy merosi, urf-odatlar va an'analar mavjud bo'lib, ular avloddan-avlodga o'tib keladi. Barkamol shaxs tarbiyasida ushbu milliy qadriyatlarga tayanish yosh avlodda milliy o'zlikni anglash va vatanga sadoqat tuyg'ularini shakllantiradi. Shu bilan birga, umuminsoniy qadriyatlarni o'zlashtirish shaxsni ochiq fikrlovchi, tolerant va global dunyoda faol ishtirok eta oladigan inson sifatida tarbiyalaydi. Milliy va umuminsoniy qadriyatlarning uyg'unligi barkamol shaxs tarbiyasining muhim ma'naviy asosini tashkil etadi.

Ma'rifiy tarbiya barkamol shaxsni shakllantirishda bilim va tafakkurning ahamiyatini oshiradi. Bilimli inson jamiyatda sodir bo'layotgan jarayonlarni anglay oladi, tanqidiy fikrlashga qodir bo'ladi va mustaqil qarorlar qabul qiladi. Ma'rifat orqali shaxs o'z intellektual salohiyatini ro'yobga chiqaradi va hayot davomida o'z ustida ishlashga intiladi. Bu jarayon barkamol shaxsning o'zini rivojlantirishga bo'lgan ehtiyojini kuchaytiradi va uni faol hayotiy pozitsiyaga ega bo'lishga undaydi.

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY JURNALI
VOLUME-2, ISSUE-10**

Barkamol shaxs tarbiyasining ma'naviy-ma'rifiy asoslari oiladan boshlanadi. Oila insonning birinchi ijtimoiy muhitidir va unda shaxsning dastlabki axloqiy qarashlari, xulq-atvor me'yorlari va qadriyatlarini shakllanadi. Ota-onaning shaxsiy namunalari, oiladagi muhit va tarbiyaviy munosabatlar farzandning ma'naviy rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Oila va ta'lim muassasalari o'rtasidagi hamkorlik barkamol shaxs tarbiyasini yanada samarali tashkil etishga xizmat qiladi.

Ta'lim tizimi barkamol shaxs tarbiyasining ma'naviy-ma'rifiy asoslarini mustahkamlovchi muhim institut hisoblanadi. Ta'lim jarayonida nafaqat fan bilimlari, balki axloqiy, estetik va fuqarolik tarbiyasi ham amalga oshiriladi. O'qituvchining shaxsiy namunasi, pedagogik mahorati va ma'naviy yetukligi o'quvchilarning barkamol shaxs sifatida shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Ta'lim muassasalarida yaratilgan ma'naviy muhit o'quvchilarning ijtimoiy faolligini va mas'uliyatini oshiradi.

Barkamol shaxs tarbiyasida ma'naviy-ma'rifiy ishlarning uzluksizligi muhim ahamiyatga ega. Ushbu jarayon bolalikdan boshlanib, butun umr davom etadi. Inson hayoti davomida turli ijtimoiy muhitlarda bo'ladi va har bir muhit uning ma'naviy kamolotiga o'z ta'sirini ko'rsatadi. Shu bois ma'naviy-ma'rifiy tarbiya jamiyatning barcha sohalarida izchil olib borilishi lozim. Bu jarayon shaxsning hayotiy tajribasini boyitadi va uni barkamol inson sifatida shakllantiradi.

Ma'naviy-ma'rifiy asoslar barkamol shaxsning ijtimoiy faolligini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ijtimoiy faol shaxs jamiyat muammolariga befarq bo'lmaydi, ularni hal etishda o'z hissasini qo'shishga intiladi. Bu jarayon shaxsda fuqarolik pozitsiyasini shakllantiradi va uni jamiyat taraqqiyotining faol ishtirokchisiga aylantiradi. Barkamol shaxs o'z bilim va ma'naviy salohiyatini jamiyat manfaatlari yo'lida safarbar eta oladi.

Barkamol shaxs tarbiyasining ma'naviy-ma'rifiy asoslari estetik tarbiya bilan ham chambarchas bog'liqdir. Go'zallikni anglash, san'at va madaniyatga hurmat bilan qarash shaxsning ichki dunyosini boyitadi. Estetik tarbiya insonda did, nafosat va ijodkorlikni rivojlantiradi. Bu jihatlar barkamol shaxsning hayotga ijodiy yondashuvini shakllantiradi va uning ruhiy olamini boy qiladi.

Xulosa qilib aytganda, barkamol shaxs tarbiyasining ma'naviy-ma'rifiy asoslari insonni har tomonlama yetuk, ijtimoiy mas'uliyatli va axloqiy barkamol etib tarbiyalashga qaratilgan murakkab va uzluksiz jarayondir. Ushbu jarayon jamiyatning barqaror rivojlanishini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Ma'naviy va ma'rifiy tarbiyaning uyg'unligi barkamol shaxsni shakllantirishning eng muhim sharti bo'lib, u

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY JURNALI
VOLUME-2, ISSUE-10**

yosh avlodning intellektual va ma'naviy salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I. A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Yo'ldoshev JG'., Usmonov SA Pedagogik texnologiya asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2017.
3. Musurmonova O. Ma'naviy-axloqiy tarbiya asoslari. – Toshkent: F
4. Abdullayeva M., Qodirov B. Barkamol avlod tarbiyasining pedagogik asoslari. – Toshkent: Innovatsion ishlab chiqarish nashriyot.